

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Aláírási ív Petőfi első verses kötetére.

Petőfi Debrecenből, az eddig ismert adatok szerint, 1844 febr. 11—14. között Tokajon és Egeren át Pestre indult, hogy addig írt költeményei számára kiadót keressen. Reménysége nem vált valóra. Kiadót nem talált. Elkieseredésében fölkereste Vörösmarty Mihályt, akit arra kért, hogy mondjon őszinte bírálatot verseiről. Vörösmarty — miután neki sem sikerült Petőfi versei számára kiadót találnia — a verseket meleg ajánlással terjesztette a nemzeti Kör elé, hogy azok «a Kör pártolása alatt kiadassanak». A Kör igazgató-választmánya az ajánlást márc. 27-én, Fáy András elnökllete alatt tartott gyűlésében elfogadta, a versek megbírálására egy bizottságot küldött ki s a kiadást a Kör május 11-én tartott közgyűlésében elhatározta. Hogy a kiadás sikere minél jobban biztosítva legyen, a Kör nyomtatott aláírási ívet (előfizetési fölhívást) bocsátott ki, melynek megszerkesztésével Ágoston Józsefet bírta meg. Az ívet a Kör «al-választmányi tagjai»: Vörösmarty, Vachott Sándor és Szigligeti sajátkezűleg írták alá. Ők voltak a kötet bírálói is. Az előfizetési díjakat (egy példány ára egy pengő frt.), az ív szerint, 1844. szept. végéig Antal Mihálhoz, a Kör pénztárnokához kellett beküldeni. A könyv megjelenése a novemberi vásárra volt tervezve.¹ A verskötet 1844 nov. 10-én csakugyan meg is jelent.

Az aláírási ívnek szövegét, mivel belőle tudtunkkal csupán csak a sárospataki főiskolai könyvtárban őrzött példány maradt fenn, hű másolatban itt közöljük:

• *Gyűjtő*.....

ALÁÍRÁSI ÍV.

Illy czimű könyvre: **Petőfi Versei.** Kiadását eszközli a' nemzeti Kör.

Ára egy példánynak egy pengő forint.

Az aláírási ívek a' begyűlt pénzzel együtt legkésőbb f. 1844-ik évi szeptember végéig küldetnek be, alkalommal, vagy bérmentesen t. Antal Mihál | urhoz, a' nemzeti Kör pénztárnokához (borz-utca 219 sz. alatt). Az előfizetők példányai, ha az előfizetési pénzek jókor begyűlnének, | novemberi vásárkor szolgáltatnak kézhez, helyben a' nemzeti Kör' szállásán, vidéken a' a gyűjtőknél. |

Al-választmányi tagok
Vörösmarty Mihál mk.
Vachott Sándor mk.
Szigligeti mk. •

¹ V. ö. *Ferenczi Z.*: Petőfi életrajza. I. 357—358. l. — *Petőfi-Könyvtár.* XXIX—XXX. f. 10—11. 19. l.

Ez az aláírási ív téglányalakú (20·8—25 cm), egyleveles nyomtatvány. A szöveg és aláírások alatt a sorszám és a megrendelők név aláírása számára két hasábon 10 vonalozott (nyomtatott) sor áll. Az íven sem gyűjtő, sem megrendelő neve nem szerepel. Hátsó, tiszta lapjára Petőfi jól ismert, sajátkezű írásával a *Nála voltam* . . . kezdetű verse (1—5 versszak) van odaírva. A vers felett az ötös római szám — V. — áll.

Petőfi e verse először a Vahot Imrétől szerkesztett *Pesti Divatlap* 1845. évi szept. 25-iki (26-ik) számában jelent meg a 805—806. lapokon *M. B. kisasszonyhoz IV.* címmel. A Divatlap-beli szöveg a kéziratot szöveggel sorról-sorra, szóról-szóra megegyezik, csupán csak a 3. versszak harmadik sorában, az első három szó sorrendjében van eltérés. (*Kézirat*: Más nem méltó . . . *Divatlap*: Nem méltó más . . .). Önként merül fel itt az a kérdés, hogy Petőfi ezt a verset mutatványul írta-e ez aláírási ív hátára annak szétküldése előtt, vagy pedig később, az ívek szétküldése után?

A vers írásának ideje teljes bizonyossággal megállapítható. Az «M. B. kisasszonyhoz G. . . -ön» c. verssorozat I. darabja (Szép vidéknek . . .) ugyanis a *Pesti Divatlap* 1845. szept. 11-iki (24-ik), II—III. darabja (Megteremtéd . . . Éj van . . .), a szept. 18-iki (25-ik), a IV—V. darabja (*Nála voltam* . . . *Nő szerelmem* . . .) pedig a szept. 25-iki (26-ik) számában jelent meg s így a *Nála voltam* c. verset szept. 18-ika és 25-ike között írta, még pedig ennek a Vörösmarty, Vachott és Szigligeti aláírásával ékeskedő, keze ügyébe eső aláírási ívnek hátlapjára. Hogy Petőfi e versének valóban ez az *eredeti fogalmazványa*, azt a 2-ik versszak első sorában látható igazítások bizonyítják. A 2-ik versszak első sora ugyanis először így szólt: *Oh mi szép és oh mi jó vagy lyányka!* Később e sort Petőfi az és és a második oh szavak keresztülhúzásával s a te névmás és le szótag betoldásával így igazította ki: *Oh mi szép, mi jó vagy te, leányka.* Abból az adatból, hogy a kéziratban a *Nála voltam* c. vers felett az V. római szám áll, azt következtetjük, hogy eredetileg a *Nő szerelmem* című volt a sorozatban a IV-es római számmal ellátva s a sorrendben Petőfi a kiadáskor változtatott.

Nem mutatványul írta tehát Petőfi e versét e figyelemreméltó aláírási ív hátlapjára, az ív kibocsátása, szétküldése előtt, hanem 1845 szeptember 18-ika és 25-ike között, mint a *Pesti Divatlap* segédszerkesztője. (V. ö. *Ferencki Z.*: Petőfi életrajza. II. 219. l.) Az aláírási ív e példánya vagy a zsebében, vagy asztalán lehetett s mikor ihletett pillanata e vers megírására készítette, nem igen válogatott papirosai között; ez ív hátsó lapja tiszta volt, tollat fogott s ráírta az ihletett pero gondolatait.

Ez aláírási ív hátán, P. verse mellett, a jobb oldalon az ajándékozó nevét, az ajándékozás idejét feltüntető következő könyvtári följegyzés olvasható: «Marikóvszky Béla I. éves akad. ifjú ajándéka, ki ezt édes atyjától, Marikóvszky Gábortól örökölte, ki a költészet terén is jelét adta tehetségének. — Sárospatak, szept. 10. 1884. Szinyei Gerzson.» — Az aláírási ív aranyozott zöld kötésbe van kötve. Kézirattári száma: 72.

HARSÁNYI ISTVÁN.

Rückert és Tompa.

A német virágregék hatását költészetünkre széles általánosságban s tömört rövidséggel már Gyulai Pál említette. «A virágrege a német irodalomból szivárgott át hozzánk, — írja Gyulai Pál — s aligha termékeny földre talált. A németeknél mindig otthonos volt.» («Szépirodalmi Szemle» c. dolgozatában, Budapesti Hirlap, 1855; újabban a «Kritikai Dolgozatok»-ban, 154. l.) Tolnai Lajos «Tompa Mihály költészete» című beható tanulmánya elismeri Tompa virágregéinek «mély liraiságát», általában melegen és lelkesen ír róluk, de a német mintaszolgáltatásra nem vet ügyet (Budapesti Szemle, 1878, XVIII. k. 50. és 52. ll.). Lengyel Miklós Tompa virágregéiben Ovidius hatására utal élesen («Tompa Mihály élete és művei», 1906). Nagy Sándor «A virágregék» című értekezésében arra mutat rá (Irodalomtörténeti Közlemények, 1909, 167—177. ll.), hogy Tompa Ovidiustól kaphatott ugyan némi serkentést, de a virágregék műfaja határozottan német eredetű. Nagy említi Freiligrathot s Rückertet is.¹ Bene Kálmán nagy szeretettel írott tanulmánya, «Tompa és a természet» (1910) általánosságban szűves és eleven párhuzamot von Rückert és Tompa között (63. o.). Kéký Lajos koszorús «Tompa Mihály»-ában (1912) belátja, hogy Tompa «talán Rückerthez áll legközelebb», másrészt úgy találja, hogy a német minták hatása «nehezen igazolható». (116. l.) Váczy János «Tompa Mihály Életrajzá»-ban (1913) még feltűnőbben fogalmazza ezt a kételyt: «Vajjon a németektől tanulta-e Tompa e műfajt, mint Gyulai véli, alig merjük állítani». (182. l.) Gyulai bizonyára nem gondolt volna a németekre, ha valamelyes benső kapcsolatot nem érzett volna. Az volt a baj, hogy a kérdés fejtegetésében elmaradt a filológiai igazolás; így az az általánosság, mely Gyulainál feltűnt, Kékýnél és Váczynál, a legjelenebb Tompa-kutatóknál, székspszissé bágadt.

Hogy a népszerű virágregék legnépszerűbbje, *Az ibolya álmai*, Rückert hatására keletkezett, épen a filológiai módszerrel igazolható. Csupán Bene Kálmán mutat rá néhány szóval arra a mozzanatra, hogy Rückert *Vom Bäumelein, das andere Blätter hat gewollt* című meséjének tartalma «egészen *Az ibolya álma*t juttatja eszünkbe». (Id. ért., 63. l.) Ha állítását Bene tudományosan igazolja, két legkiválóbb Tompa-méltatónknak a hatás dolgában tárgyyszerűbb lett volna az álláspontja.

Az első kérdés az, hogyan juthatott Tompa Rückert meséjéhez? Nem lehetetlen, hogy eredetiben olvasta, *de sokkal valószínűbb, hogy Kriza János fordításában ismerkedett meg vele*. Kriza János Rückert költeményét «Rege a kis fáról» címmel fordította le.²

¹ «A divatból kiment műfaj ismeretessé lett termékei (a német irodalomban) — írja Nagy Sándor — például Rückert meséje a *Fáról, mely másféle leveleket kívánt* vagy *A virágok bosszúja* Freiligrathtól.» (I. h. 168. l.)

² Kriza János *Költeményeiben*, 193—196. ll. Kriza János költeményeit a különböző folyóiratokból és kiadványokból Kovács János szedte össze s

Karcsú kis fa állott az erdőben. Éles tüleveleiben sehogysem találta kedvét. Búsulni kezd: míg a többi fát gyönyörű levelek ékesítik, ő itt tús alakban szomorog. Azt kívánja, bár aranylevelek fedeznék. Esti nyugalom után, napkeltekor alig ismer magára. Levelei pompáznak, ragyognak. Egy zsidó arra vetődik, fényes ékét mind lefosztja. A kis fát szégyen s bú öli. Most az az óhaja, bár üvegleveleket kapna. Újra álom száll szemére. Reggelre kelve, nagy örömmel szemléli üvegleveleit. De vihar zúdul, széttöri őket. Harmadszor már lombos ág után eped. Megint elpihen. Talpra kelve, boldogan látja, hogy zöld gallyak borítják. Egyszerre egy éhes kecske ugrik elő, a kis fát lerágja. Ismét csupasz a fácska. Nem vágyik már cifra lombra, ékes ágra:

Egy előttem gyönyörű,
Csak birnám — a régi tű.

Másnap vígan ébred: az éjtszaka újra nőttek tuskés ágai.

Elég ennek a mesének csupán a szövetét figyelünk, hogy *Az ibolyai álmaival* való rokonsága megvilágosodjék. Legott megjegyezhetjük, hogy Rückert költeménye volt Tompa mintája. Mint mintát hűségesen követi, de mindjárt feltűnik a kimélyítés mozzanata is. Rückertnél *alvásról* van szó, Tompánál *álomról*. A sorsával elégedetlen ibolya vágyai álmaiban valósulnak meg: először vadrózsa, a második álomban hajnalka, a harmadikban fehér lilium, de bajok, kudarcok érik: a harmadik álmából felocsudva, az ébrenlét szerény, de édes valósága boldoggá teszi, hogy egyszerű ibolya maradt. Rückert fácskája alvások után eszmél átalakult mivoltára: röviden, az átalakulások indítékában Rückertnél naiv meseszerűség van, Tompánál az álom mozzanatával ez a motívum finomabb veretűvé nemesedik. De mintáját nemcsak ebben múlja felül Tompa.

Rückertnél a balsors, két esetben is, visszás képet mutat. Tompa megkapóbb s komolyabb motívumokhoz folyamodik: a vadrózsát sebes zápor és zúgó szél tiporja szét, a fehér lilium pedig, letörtén, halott leányka kezébe kerül. Tompa virágregéjének középső képe egyezik Rückert költeményének középső képével. Mint az üveglevelet, épen úgy a hajnal-kát is fergeteg teszi tönkre. Tompa ha nem is leleményesebb, mint Rückert, — hiszen a második végzet, a fergeteg, csak hatványozott mása az elsőnek, a zápornak — de izlésesebb. Mintájánál jelesebbet alkotott. Az érzelmesség-áthatotta mesteri rajzok, minden részlet ragyogó megfestése épen olyan erénye, mint az álom-indíték kitünő feldolgozása.

ELEK OSZKÁR.

Gvadányi J. Rontó Pál-jának egyik forrása.

Történeti személy volt-e Gvadányi e hőse, mint azt az író a kalandos verses elbeszélés előszavában erősítgeti s tényleg Rontó P.-nak hívták-e,

adta ki a Kisfaludy-Társaság útján 1893-ban. A gyűjtemény tartalomjegyzékének kronológiai csoportosításából kiderül, hogy Krizának ez a fordítása az 1840—49. időközben keletkezett.

aztán mi az igazság abban, hogy gróf Benyovszky Móric kalandjainak is részese volt; mindezek a kérdések már igen korán foglalkoztatták az irodalomtörténetet. Még megnehezítették a kutatást: a «Koszorú» 1864. évf. II. k. 6. sz. Szilágyi István által közölt történeti feljegyzés a huszti gyilkosságról, melyet 1768-ban egy bizonyos Erdei Mihály nevű közkatona olyanképpen követett el, mint Gvadányi Rontója, továbbá az 1887-ben, a Budapesti Hirlapban Szabó Ignácól közzétett egri színhagyomány egy Rontóról s végül a helytartótanács körövénye egy egri lakos Vlkolinszky Menyhért után, ki állítólag Benyovszkyval Amerikába ment s kit gúnyosan R. P.-nak is neveztek. Széchy Károly: Gvadányi életrajzában (218—246) igyekezett is az így összegyűjtött szövegeket rendezni és a kérdést véglegesen tisztázni. De Gvadányi oly ügyesen tudta a kompilált részeket nemzeti tárgyanak megfelelő színészettel bevonni, hogy hőse s kalandjai történeti voltát váltig való erősítgetésével elhittette.

Szerintem az 1. 2. de a 3-ik «cikkely» egy része is átvétel Kortum Arnold duisburgi orvos 1784-ben megjelent «Die Jobsiade» c. kalandos verses elbeszélésének bevezető fejezeteiből. Feltéve, hogy a bizonyítás az alábbi, Gvadányi céljának megfelelőleg átformált gondolati sőt szó szerinti megegyezések:

Kortum (1784) satirikus művében hősenek részletes élettörténetét adja elő születésétől kezdve.

Gvadányi (1793) is így építi fel elbeszélését.

JOBSIADE: I. CAPITEL.

Kortum ebben «*Vorrede*»-t ad. Az olvasóközönséghez (2) szól és rövid foglalatját adja az «*extra feine*» historiának és említi, h. mindazt meg fogja írni, ami Jobs életében csak csodálatos történet születésétől fogva (4). Aztán a *versforma megválasztásáról* (25) szól, mielőtt útra bocsájtaná «*zu den Menschenkindern*» (50) Satirikus hangon mentegeti előadásának esetleges gyenge voltát Hans Sachsot vallja költő ősenek s innen van, hogy ő is versel. Végül a *kritikusok* ellen szól (65).

Gvadányi ajánló és előjáróbeszédében mind e gondolatok megtalálhatók. Ő is az *olvasóközönséghez*, a «*dámák*»-hoz szól, aztán már előjáró beszédében is jelzi, hogy *hősenek születését, keresztelését, nevelését*, úgy többi dolgait is elő fogja adni. Ő is beszél *verseléséről*, mielőtt «*a világ elejébe*» terjeszti. Megemlítvén *költő elődei* maga is mentegetődik az esetleg rosszaló *kritika* ellen.

II. CAPITEL.

Kortum (felirat): «*Von den Eltern* unseres Helden, wie er geboren ward . . .»

Gvadányi (I. cikkely felírata) «*Rontó Pál születése*» földjéről szól . . . kik voltak *Szülei, mint jött e' Világra . . .*»

Kortum az 1. és 2. szakaszban megadja *hőse születése helyét* (75—80).

Gvadányi is ezt teszi a születési év előrebocsátása után.
Kortum : ezek után megnevezi Jobs atyját *ki ehrwürdiger Rathsherr* volt (80).

«Er war reich, hatte Schafe, Kühe u. Rinder (81)

Und sowohl im Rathaus als daheim fromm (88)

Dabei auch ein *grosser Ökonom* (89)

Jedoch *hatte er ein wenig studiert* (91)

Wusste folglich in so weit *viel mehr* (93)

Als sonst gewöhnlich ein hochweiser *Rathsherr* (94).

Gvadányinál is vagy «bíró», vagy «esküdt ember» volt ő a helységben. «Vagyonja» is volt annyi, mint *parasztgazdának* szokott lenni. Aztán Rontó Dávid is «tanult fő» volt, mert ő olvasta el a currenseket. «Miért is a helység tisztelte, becsülte».

Kortum most *hősenek anyját* mutatja be (110).

Gvadányi is.

Kortumnál Hieronymus születését *jelentésteljes álom* (133) előzte meg, mely későbbi *pályafutását jelzé*. S mit Jobsénak így *fejtett meg* egy barátnéja

«Es zeige deutlich der Traum an (147)

Das ihr Kind werde ein *gewaltiger Mann* (148).

Gvadányinál is Rontó születésekor, ha nem is hasonló, de *kedvező jelek* mutatkoznak, mit szintén *arra magyaráznak*, hogy «nem más, hanem nagy bajnok lesz ebből».

Gvadányinál is majd eszelőssé lett nagy örömeben Rontó uram, hogy fia született.

Kortum

«Welch ein Vergnügen gab dies dem Vater (161—164)

Himmel! Wie freute sich der Senator,

Und wie sprang er nicht als er da

Das artige Büblein zur Welt sah!»

Szemmeltartva Gvadányi elbeszélésének a menetét, vissza kell térni ehelyütt.

Kortum 90—91 verseihez. Itt az atya jellemzésénél találjuk :

«Er war von Religion ein echter Lutheraner (90)

In der Philosophie aber nicht Cartesian = noch Wolfianer (91).

Gvadányi ennek kapcsán filozófiai elmélkedést ad Rontó Dávid szájába, melyben a naturalisták ellen dörög.

III. CAPITEL.

Kortum :

Wie voll Jubel, alles im Hause gewesen (170—174)

Das lässt sich nicht alles genau lesen ;

Verwandten und Nachbarn nahmen am Heil

Auch, wie leicht zu erachten ist teil.

Gvadányinál megtaláljuk ezt az általános sürgés-forgást, előkészületet, «mert posztrikomra hitt atyám sok vendéget».

Kortum e 3. fejezetének több gondolatát megtaláljuk később a keresztelő lakoma leírásakor.

IV. CAPITEL.

Kortum (felírata)

«Wie das Kindlein getauft ward».

Gvadányi (I. cikkelyének felírataiban még folytatólagosan «... miképpen ment vógbe Keresztelése és az annál tartott Vendégség».

Kortum

«Man machte... Anstalten zum Kindtaufenschmause (241—247)
Und schleppte der Speisen mancherlei
Zum morgenden Tractamente herbei.
Auch wurden Torten, Kuchen u. mehr Sachen
Zum Nachtsische bereitet u. gebacken ...

Gvadányinak itt alkalom kínálkozik magyaros keresztelőt csapatni. Magyaros ételre egész lajstroma következik, még azok sütése és főzésének a módja is körülményesen le van írva.

Kortum

«Gevattern, Freunde u. Verwandten (250)
Stellten sich darauf artig u. fein (252)
Zur gehörigen Stunde ein (253)
Auch Küster u. Pfarrer mit dem Formulare (254)
Im gleichen ein ganzer hochweiser Senat (255)
Sich zeitig dabei eingefunden hat (256)

Gvadányinál is két egyházi személyt találunk Pater Tiburtiust meg Fr. Onofriust. Aztán a «komák» is egymásután megjelentek «pontosan 11 órára».

Kortum

«Der Pfarrer aber, als ein kluger Horre (269—272)
That den Ausspruch, dass es ratsam wäre
. . . im Kalender zu sehen,
Was am Geburtstag möcht' für ein Name stehen».

Gvadányi

«Mivel Pál estvéjén a' világra lettem,
Azért Pál nevét is a' szent vízzel vettem».

Itt találjuk most beékelve a «Jobsiade» III. Cap.-ból való részeket.

Kortumnál Jobsné ismerősei dicsérik az újszülött szépségét

«Man that ihm hierauf nach der Reih' die Ehre
Hob es auf, rühmte seine Grösse u. Schwere
Und bewunderte einmütig . . .

(193—)

Gvadányinál a jelenlevő asszonyok «körül a lócára ülven az anyának sok köszöntést tettek»

«Mely gyönyörű volnék, arról beszélgettek».

Kortum bizarr hasonlatokkal festeti hőse szépségét.

Gvadányi is nagy bőbeszédűséggel, visszás hasonlatokkal irattatja le az asszonyokkal Palkó arcát, haját szemét.

Kortumnál látjuk, hogy a «verkehrtes Gesicht»-ből mint jövendőlnék

«Viel zukünftiges Genie . . . 212.

Und ist wohl zum *Pfarrer* bestimmt. 215

S Hieronymus a továbbiakban tényleg pappá is lesz, a magyar átdolgozó ügyességére is vall, hogy ehelyütt minthogy hősét katonai pályára szánta a jövendőlést Tüzes András szájába adta.

Gvadányinál így szól a jövendőlés:

«Nagy dolog van ám itt!» . . . mert a jelek szerint olyan nagy lehet még, mint Nagy Sándor és «országokat hódíthat».

Ez utóbbival mintegy előre akarja jelezni, hogy Pali ország-világlátott ember lesz.

Most ismét a «Jobsiade» IV. Capiteljéhez tér vissza *Gvadányi*.

Kortum

«Alles übrige ging ruhig u. schöne (185—88)

Pfarrer u. *Küster* thaten sich bene

Und es wurde *fast die halbe Nacht*

Gegessen, getrunken, geraucht u. gelacht.

Gvadányi

«A' nagy dorbézolás folyt egész *virradtig*,

A' Férfi-Komák is ittak egész addig.»

— — — — — — — — — —

Ez a duhajkodva mulatozás itt hosszan következik.

V. CAPITEL.

Kortum (felirata) Womit sich das kleine Kind beschäftigt hat.

Gvadányi (2. cikkely feliratában): «R. P. gyenge korában való nevelését is azon esztendők alatt esett Történettyeit beszéli el.»

Kortum említi, hogy míg Hieronymus kicsiny volt

«Hat er die Zeit damit vertrieben (290—292)

Dass er schlief, ass, sog oder drank,

Oder zuhörte *der Mutter Wiegensang*.

Gvadányit ezen utóbbi szavak most arra készítették, hogy egy hosszú elmélkedést tartson az *anya odaadó szeretetéről*.

Kortum

«Mehr hab' ich von den ersten drei oder vier Jahren

Des kleinen Jöbschen nicht können erfahren (316—17)

Gvadányi

«Mik velem történtek mind előmondani,
Én sem tudom, míglen csecsemőcske voltam,
Eltem, — mozogtam-é; avagy is meghóltam:»

VI. CAPITEL.

Kortum

«Aber sein Vater that ihn nie schlagen
Und seine Mutter, die gute Frau,
Nahm auch selten alles so genau (343—44).

Gvadányi

«... szülőim nékem felette kedveztek ...»

bőven leírja a kényeztetést. melynek következménye

Kortumnál is

«Zankte u. neckte auch oft beim Spiel
Und machte der *losen Streiche* viel.» (331—32)

Gvadányi

«A *pajkosságokba* kezdtem merülni ...»

Kortum

«Er wurde . . . (373—)
Flässig zur Schule angehalten,
Welches doch Hieronymo übelgefiel,
Denn er war viel lieber *beim Spiel*
Und bei dem lumpen ABCD
That ihm immer der Kopf weh.

Gvadányi is itt említi, hogy apja korán fogta tanuláshoz

Maga édes Atyám engem ABCz-re
Tanított a' betük megesmerésére
Jobb kedvem is vala a karikázáshoz

*Gvadányi*nak igen alkalmas volt itt beékelni a zsidóhoz való betörést, annyival is inkább, mert

Kortum 336. ilyen célzást tesz

«Er schluckte und *naschte* ebenfalls gerne

Gvadányi

«Már lopni kezdtem, lettem oly csintalan»

Ezek után következik a koldusvezetés története. A 3-ik cikkelyben ismét elő-előcsillan egy-egy Kortumi átvétel. Így

VII. CAPITEL.

Kortum (felirat) «Wie der Knabe Hieronymus in die lateinische Schule kam.

Gvadányi (3. cikkely fejében) «Mint adatott Miskoltz városába oskolába (t. i. h. diák szót tanuljon).

Ismét a VI. Capitelből való

Kortum

«Sie sahen . . .
Solche Talente in Hieronymus liegen
Und dachten sehr oft in ihrem Sinn:
Da stecket gewiss ein *Pfarrer* in (362—64.)

Gvadányi

«Mert *pap*, katona, polgár is lehetek,
Hallottam, egymással miképpen beszéltek
És mely reménységgel én felőlem éltek».

Kortum

«Besonders die Mutter . . . (365)
Wusste sich für Freude zu lassen kaum. (368)

Gvadányi

«Szólt anyám atyámhoz:
Uram én bizonyos vagyok abba
Palyi, hogy tanult lesz' s okos . . .
Mert mint az ő feje olly fejet nem láttam . . .

Ezek után *præceptort* kap *Jobs* is meg *Pali* is, de egyiknek sem tesszik a tanulás. Ettől kezdve eltérnek egymástól. *Kortum* hőse anyja álmának megfelelőleg előbb éjjeli őr, majd a jövendölések szerint *prédikátor* lesz; *Palyi* vitézi pályára van hivatva. *Gvadányi* az idevágó kalandokat részben szájhagyományból, részben újsághírekből, de főleg valami kalandos élettörténetből merítette. Hősét aztán a huszti gyilkossággal kapcsolatban gróf *Benyovszky* szolgájjává tette, így története további folytatást a *Forster*-féle *Benyovszky* utirajz versbeszédésében lelt. *Gvadányi*nak nincs teremtő fantáziája, érdeme inkább az, hogy az átvett gondolatokat, eseményeket magyaros színnel a saját tapasztalatai körébe tudta többé-kevésbé sikeresen áttenni.

BARTA M. ESZTER.